

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

Cap. I. Quo differant figurae à tropis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12945

M. FAB. QUINTILIANI
D E
INSTITUTIONE ORATORIA
LIBER NONUS.

C A P. I.

Quo differant figura à tropis.

QU M sit proximo libro de tropis dictum, sequitur pertinens ad figuras, quæ *schemata* Græce vocantur, locus, ipsa rei natura conjunctus superiori. Nam plerique has tropos esse existimant, quia sive ex hoc duxerint nomen, quod sint formati quodam modo: sive ex eo quod vertant orationem, unde & *motus* dicuntur: fatendum erit esse utrunque eorum etiam in figuris. Usus quoque est idem. nam & vim rebus adjiciunt, & gratiam præstant. Nec desunt qui tropis *figura* nomen imponant, quorum est C. Artorius Proculus. Quin adeo similitudo manifesta est, ut eam discernere non sit in promptu. Nam quo modo quædam in his species plane distant, manente tamen generali illa societate, quod utraque res à recta & simplici ratione cum aliqua dicendi virtute deflectitur: ita quædam perquam tenui limite dividuntur: ut cum *ironia* tam inter figuras sententiæ, quam inter tropos reperiat. *Ἐπίθετον* autem, & *ὑπόθετον*, & *ὀνομαστικόν*, & *ἰριδιόν*,

Persequitur reliquas ornatus partes, *figuras* & *compositionem*. initio docet quid *figura* differat à *tropo*, deinde agit de *figuris sententiarum* & *verborum*, postremo de *compositione*. Turneb.

I Quia sive ex hoc, &c.] Tropus græce significat mores & modum. id est, quandam conformationem. idcirco Fab. tropum dixit esse quasi formatum. signifi-

cat etiam *mutationem*, ideoque *motum* interpretatur Fabius. locus est ab etymologia. Idem.

2 Ut cum ironia, &c.] Ironia est duplex. est enim quædam tropus, quædam figura. tropus est, cum aliud dicitur, & aliud intelligitur, citra tamen simulationem manifestam: figura est, cum tota voluntas simulatur & fingitur. ista autem perquam tenui limite discrepant. Idem.

ἐπιθετον, clari quoque auctores ¹ *figuras* verborum potius quam *tropos* dixerunt. Quo magis signanda est utriusque rei differentia. ² Est igitur *tropus sermo à naturali & principali significatione translatus ad aliam ornandæ orationis gratia*: vel, (ut plerique Grammatici finiunt) *dictio ab eo loco in quo propria est, translata in eum in quo propria non est*. *Figura* (sicut nomine ipso patet) est *conformatio quædam orationis remota à communi & primum se offerente ratione*. Quare in tropis ponuntur verba alia pro aliis, ut in μέλαφορᾶ, μέθυμια, ἀνθρομασία, μελέλιψι, σιωπεδοχῆ, κἀλαχρήσι, ³ ἀλληγορία, plerunque ὑπερβολῆ. namque & rebus fit, & verbis. ὀνομαστικὴ fictio est nominis, ergo hoc quoque pro aliis ponitur, quibus usuri fuimus, si illud non fingeremus. κασιφρασίς etiamsi frequenter & id ipsum in cuius locum assumitur, nomen complecti solet, utitur tamen pluribus pro uno. ἐπιθετον quoniam plerunque habet ⁴ *antonomasia* partem, conjunctione ejus fit *tropus*. In *hyperbato* commutatio est ordinis: ideoque multi tropis hoc genus eximunt. Transfert tamen verbum aut partem ejus à suo loco in alienum. ⁵ Horum nihil in *figuras* cadit. Nam & propriis verbis, & ordine collocatis *figura* fieri potest. Quomodo autem *ironia* alia sit tropi, alia schematis, suo loco reddam. Nominis enim fateor esse communia hæc, & scio quam multiplicem habeant, quamque scrupulosam disputationem: sed ea non pertinet ad præsens meum propositum.

Nihil

¹ *Figuras verborum potius, &c.*] Videntur potius esse *figurae* quam *tropi*, quia non habent mutationem vocabuli à propria significatione in aliam minus propriam. sed tamen hoc solvetur à Fabio. *Idem.*

² *Est igitur tropus.*] Præter hanc differentiam, aliam addit Alexander Nemenius, quod scilicet *tropus* sit in *diclione*, *figura* autem sit in *oratione*: quo pacto in vitiis differunt *barbarismus* & *solæcismus*. quamquam Fab. *tropum* etiam esse vult in sermone. Discrimen est datum ex definitione per differentiam. *Idem.*

³ *Αλληγορία.*] Nam *allegoria* interdum est in *verbis*, ut cum sunt multæ *metaphoræ* continuatæ: aliquando vero est in *rebus*, ut cum quidam *gryphi* proponuntur & quædam *nigmata*. *Idem.*

⁴ *Antonomasia.*] *Epitheton* appellant *antonomasia* partem, quia species quædam *antonomasiae* fit per *epitheton*: adeoque si *epitheton* ponitur sine *substantivo*, *antonomasia* efficit, ut docuit lib. 8. *Idem.*

⁵ *Horum nihil.*] Ita significat *tropum* non solum esse in *mutatione significationis propriæ in alienam*, sed etiam simpliciter in *mutatione vocis*, aut in *mutatione ordinis vocum*. *Idem.*

1 Tam

Nihil enim refert quo modo appelletur utrumlibet eorum, si quid orationi profuit, apparet. Nec mutatur vocabulis vis rerum. Et sicut homines si aliud acceperunt quam quod habuerant nomen, iidem sunt tamen: ita hæc de quibus loquimur, sive *tropi*, sive *figura* dicentur, idem efficient. Non enim nominibus profunt, sed effectibus: ut statum conjecturalem, an *insciam*, an *facti*, an *substantia*, an *de substantia* nominemus, nihil interest, dum idem quæri sciamus. Optimum ergo in his sequi maxime recepta, & rem ipsam quocumque appellabitur modo, intelligi. Illud tamen notandum, coire frequenter in easdem sententias & *tropo* & *figuram*.¹ Tam enim translatis verbis quam propriis figuratur oratio. Est autem non mediocris inter auctores defensio, & quæ vis nominis ejus, & quot genera, & quæ quam multæque sint species. Quare primum intuendum est, quid accipere debeamus figuram. Nam duobus modis dicitur: ² Uno, qualiscunque forma sententiæ, sicut in corporibus, quibus, quoquo modo sint composita, utique habitus est aliquis: Altero, quo proprie *schema* dicitur, in sensu vel sermone aliqua à vulgari simplici specie cum ratione mutatio: sicut nos *sedemus*, *incumbimus*, *respicimus*. Itaque cum in eisdem casus, aut tempora, aut numeros, aut etiam pedes, continuo quis aut certe nimium frequenter incurrit, præcipere solemus variandas figuras esse vitandæ similitudinis gratia. In quo ita loquimur, tanquam omnis sermo habeat figuram. ³ Itemque eadem figura dicimus *curritare*,
qua

¹ *Tam enim translatis.*] Non id ait, quod *tropus* sit species figuræ, sed quia dictiones *tropo* mutata ita collocari poterunt in oratione ut efficiant aliquam figuram. *Idem.*

² *Et quot genera.*] Referrenim Alexander Numenius quosdam existimasse *infinitas esse figurarum species*: in qua videtur esse sententia Cic. Addit præterea Alexander quosdam existimasse *non esse infinitas*, sed tamen usque adeo

numerosas ut comprehendi non possent. *Idem.*

³ *Uno qualiscunque forma.*] Jubent *dialectici* in homonymia, ut rem ante distinguamus, ut constituatur quid accipi debeat: idem facit Fabius, cum sit homonyma dicitio figuræ. *Idem.*

⁴ *Itemque eadem figura.*] *Figura* hic accipi videtur pro analogia ac simili derivatione inflexioneque. referri tamen potest ad secundam speciem, quando efficit *homæotelenon*. *Idem.*

qua *lectitare*, id est eadem ratione declinari. Quare illo intellectu priore & communi nihil non figuratum est. Quo si contenti sumus, non immerito Apollodorus si tradenti Cæcilio credimus, ¹ incomprehensibilia partis hujus præcepta existimavit. Sed si habitus quidam, & quasi gestus sic appellandi sunt, id demum hoc loco accipi *schema* oportebit, quod sit à simplici atque in promptu posito dicendi modo poëtice vel oratorie mutatum. ² Sic enim verum erit aliam esse orationem ἀσχηματιστον, id est carentem figuris, quod vitium non inter minima est: ³ aliam ἐχηματιστικὴν, id est figuratam. ⁴ Verum id ipsum anguste Zoilus terminavit, qui id solum putaverit *schema*, quo aliud simulatur dici, quam dicitur: quod sane vulgo quoque sic accipi scio: unde & ⁵ figuratæ controversiæ quædam, de quibus paulo post dicam, vocantur. Ergo figura sit arte aliqua novata forma dicendi. Genus ejus unum quidam putaverunt, in hoc ipso diversas opiniones secuti. Nam hi quia verborum mutatio sensus quoque verteret, omnes figuras in verbis esse dixerunt: illi quia verba rebus accommodarentur, omnes in sensibus. Quarum utraque manifesta cavillatio est. ⁶ Nam ut eadem dici solent aliter atque aliter, manetque sensus elocutione

¹ *Incomprehensibilia partis hujus, &c.*] In eadem est opinione Dionysius Halicarn. in arte. Cæcilius citat, qui rhetoricam est professus Romæ tempore Augusti. Idem.

² *Sic enim verum.*] Ἀσχηματιστον dupliciter accipimus, aut quod male figuratum est, aut quod nullas omnino figuras habet. meminit hujus in cap. de ornatu. Idem.

³ *Aliam ἐχηματιστικὴν.*] Id est figuratam. Vide Turneb. lib. xi. Adversarior. cap. i.

⁴ *Verum id ipsum.*] Superiores peccabant quia latius figuram accipiebant quam deceret, Zoilus peccat quia angustius. cujus apud Alexandrum Numeonium hæc est definitio, *Figura est, cum*

aliud simulamus, aliud dicimus. at tamen (ut inquit Alexander) apud nos aliquando addubitamus figurate citra simulationem: aliquando quoque utimur aversione non simulantes. Turneb.

⁵ *Figuratæ controversiæ.*] *Figuratæ controversiæ* sunt, quæ non simplici & recto ductu tractantur, sed per simulationem quandam & insinuationem fiunt, aut per contrarium, per *emphasis*, & ex obliquo. auctor Hermogenes lib. 4. de inventione. Idem.

⁶ *Nam ut eadem.*] Colligit duo genera figurarum, atque ita confutat cavillationem superiorem. nam *figura est in sensu*, si remanet mutatis verbis: *est autem in dictione*, si mutatis verbis perit. Idem.

¹ *Figur-*

cutione mutata: ita & figura sententiæ, plures habere verborum figuras potest. Illa est enim posita in concipienda cogitatione, hæc in enuntianda: sed frequentissime cœunt: ut in hoc, *Nemo jam jam Dolabella neque tui, neque tuorum liberum.* Nam oratio à judice averfa, in sententia: *jam jam, & liberum*, in verbis sunt schemata. Inter plurimos enim, quod sciam, consensus est duas ejus esse partes: *2/g. volas*, id est *mentis*, vel *sensus*, vel *sententiarum*, nam iis omnibus modis dictum est: & *λέξεως*, id est *verborum*, vel dictionis, vel elocutionis vel sermonis, vel orationis. nam & variatur, & nihil refert. Cornelius tamen Celsus adjicit verbis & sententiis ¹ *figuras colorum*: nimia profecto novitatis cupiditate ductus. Nam quis ignorasse eruditum alioqui virum credat colores & sententias sensus esse? Quare sicut omnem orationem, ita figuras quoque versari necesse est in sensu, & in verbis. ² Ut vero natura prius est concipere animo res, quam enuntiare: ita de iis figuris ante loquendum est, quæ ad mentem pertinent: quarum quidem utilitas cum magna, tum multiplex, in nullo non orationis opere vel clarissime elucet. Nam etsi minime videtur pertinere ad *probationem*, qua figura quicque dicatur, facit tamen credibilia quæ dicimus, & in animos judicum qua non observatur irrepit. ³ Namque ut in armorum certamine adversos

¹ *Figuras colorum.*] *Figuras colorum* appellat eas, quibus uti solemus cum probabilem asserimus causam rei alioqui turpis. sed enim *figuræ colorum* referri debent ad *figuras sententiarum*. Idem.

² *Ut vero natura.*] Idem testantur etiam *dialectici*, priores esse animi conceptiones, quoniam verba ad animi conceptiones significandas adhibentur. itaque in tractando sequitur Fab. *naturæ ordinem*. Idem.

³ *Namque ut in armorum certamine, &c. & arma advocare & velut nutu fallere.*] Vulgo *advocare*, male. At *avoca-*

ictus,
re arma eleganter in armorum certamine is dicitur, qui conlato pede cum adversario, si quam corporis partem armis rectam observat, non in eum dirigit ictum, sed aliam se petere velle fingit. tum adversario se aperiente & illam partem nudante, ut in aliam quam peti videt, arma transferat, ibique se protegat; hic avocatis adversarii armis, repente & necopinanter, non eam partem cui minabatur ictum, sed eam quam detexit adversarius; recti *fictionem* etiam hodie vocamus in armorum ludo, ejusmodi armorum avocationem. *Salmasius* 59.

I Et

ictus, ¹ & rectas ac simplices manus cum videre, tum etiam cavere ac propulsare facile est: averſæ tectæque minus sunt observabiles: & aliud ostendisse quam petas, artis est: sic oratio quæ astu caret, pondere, ² mole, & impulsu præliatur: simulant, variantque conatus, in latera atque in terga incurrere datur, & arma advocare, & velut nutu fallere. ³ Jam vero affectus nihil magis ducit. Nam si frons, oculi, manus multum ad motum animorum valent, quanto plus orationis ipsius vultus ad id quod intendimus efficere, compositus? ⁴ Plurimum tamen ad commendationem facit, sive in conciliandis agentis moribus, sive ad promerendum actioni favorem, sive ad levandum varietate fastidium, sive ad quædam vel decentius indicanda vel tutius. Sed antequam quæ cuique rei figura conveniat, ostendam, dicendum est nequaquam eas esse tam multas, quam sunt à quibusdam constitutæ. ⁵ Neque enim me movent nomina illa, quæ fingere utique Græcis promptissimum est. Ante omnia igitur illi qui totidem *figuras* putant, quot *affectus*, repudiandi: non quia *affectus* non sit quædam qualitas mentis: sed quia *figura*, quam non communiter, sed proprie nominamus, non sit simplex rei cujusque enuntiatio. Quapropter in dicendo *irasci*, *dolere*, *misereri*, *timere*, *confidere*, *contemnere*, non sunt figuræ, non magis quam *suadere*, *minari*, *rogare*, *excusare*. Sed fallit parum diligenter intuentes, quod inveniunt in omnibus his locis figuræ, & earum exempla

ex

¹ Et rectas ac simplices manus.] Manus hoc loco appellamus gladiatorum petitiones & ictus, ut exposuimus lib. 5. Appellat autem manus *aversas* & *rectas*, quæ à fronte quasi pugnant; ideoque facile possunt observari & vitari. Vocat *aversas*, quæ ictum inferunt in latera & terga, suntque difficiliore. Turneb.

² Mole.] *Modo*. Pith.

³ Jam vero.] Idem testatur Alex. Numenius, & Aquila Romanus. *si quis enim*, ait, *ex vehementibus oratorum senten-*

tis figuras detraxerit, tota vis jacebit. Turneb.

⁴ Plurimum tamen.] Non solum figuræ sententiarum profunt ad affectus movendos, verum etiam valent ad ῥῶσ . quod positum est in conciliatione & quadam orationis moderatione. *Idem*.

⁵ Neque enim me.] *Authores Græci* infinitas prope sunt persecuti figuræ, ac singulis sua aptaverunt nomina ex copia linguæ: itaque putat Fab. supervacuas ab illis multas inductas figuræ. *Idem*.

I Cicero

ex orationibus excerpunt. Neque enim pars ulla dicendi est, quæ non recipere eas possit. Sed aliud est admittere figuram, aliud figuram esse. Neque enim verebor explicandæ rei gratia frequentiore eisdem nominis repetitionem. Quare dabunt mihi aliquam irascente, deprecante, miserante, figuram, scio: sed non ideo irasce, misereri, deprecari, figura erit. ¹ Cicero quidem omnia orationis lumina in hunc locum congerit, mediam quandam (ut arbitror) secutus viam: ut nec omnis sermo *schemata* iudicaretur, nec ea sola quæ haberent aliquam remotam ab usu communi fictionem: sed quæ essent clarissima, & ad movendum auditorem valerent plurimum: quem duobus ab eo libris tractatum locum ad literam subjeci, ne fraudarem legentes iudicio maximi auctoris. ² In tertio Oratore ita scriptum est: ³ In perpetua autem oratione, cum & conjunctionis lenitatem, & numerorum quam dixerationem tenuerimus, tum est quasi luminibus distinguenda & frequentanda omnis oratio sententiarum atque verborum. ⁴ Nam & commoratio una in re, permultum movet & illustris explanatio, rerumque, quasi gerantur, sub aspectum pene subjectio, quæ & in exponenda re plurimum valet, & ad illustrandum id quod exponitur, & ad amplificandum; ut iis qui audient, illud quod augebimus, quantum efficere oratio poterit, tantum esse videatur: ⁵ & huic contraria, sæpe præcisio est: & ad plus intelligendum quam dixeris significatio: & distincte

¹ Cicero quidem.] Cic. figuræ latius accipit, quam Fabius: strictius tamen quam illi qui sermonem omnem habere putant *schemata*. quicquid enim paulo videtur ornatus, à Cicerone figura dicitur. Idem. Cicero quidem.] In oratore, ex quo hic pleraque ad verbum.

² In tertio.] Locus Cic. de figuris elocutionis ex tertio de Oratore, & ex Orat. ad Brutum ad literam.

³ In perpetua autem.] Coniuncta oratio habere debet commodam iuncturam & collocationem verborum, ne sit ullus hiatus, aut asperitas: præterea

constare debet pedibus, ut cadat numero: ornari postremo debet figurarum concinnitate. Turneb.

⁴ Nam & commoratio.] Commoratio est, cum in firmissimo loco causa diutius moramur, & eodem sæpius regredimur. appellatur *ἐπιμύθη*. Idem.

⁵ Et huic contraria, &c.] Præcisio est, cum id quod dicebamus, repente omitimus. vocatur *παράληψις*, estque contraria *ὑποτύψις*, quoniam *ὑποτύψις* copiose rem explicat, quam statim amputat *πρόκλιψις*. Idem.

1 Concisa

¹ concisa breuitas, & ² extenuatio: & huic adjuncta *illusio*, à præceptis Cæsaris non abhorrens: & ab re *digressio*: in qua cum fuerit *delectatio*, ³ tum reditus ad rem aptus & concinnus esse debet: *propositioque* quid sis dicturus: & ab eo quod est dictum, ⁴ *sejunctio*: & ⁵ reditus ad propositum, & *iteratio*: & rationis apta *conclusio*: tum augendi minuendive causa veritatis *superlatio*, atque *trajectio*: ⁶ & *rogatio*, atque huic finitima quasi *percontatio*: ⁷ *expositioque* sententiæ suæ: tum illa quæ maxime quasi irrepit in hominum mentes, alia dicentis ac significantis *dissimulatio*, quæ est perjucunda, ⁸ cum in oratione non contentione, sed sermone tractatur: deinde *dubitatio*, tum *distributio*, ⁹ tum *correctio* vel ante vel post quam dixeris, vel cum aliquid à teipso rejicias. *præmunitio* etiam est ad id quod aggrediare: & ¹⁰ *relectio* in alium: *communicatio*, quæ est quasi cum iis ipsis apud quos dicas, *deliberatio*: ¹¹ *morum ac vitæ imitatio*, vel in personis, vel sine illis, magnum quoddam ornamentum orationis, & aptum

1 Concisa breuitas.] Appellatur *brachylogia*, cum brevissime aliquid stringimus. continetur etiam *epitrochasmus*. id est, *præcursor*.

2 Extenuatio.] Est *ἐξθεσις* id est, *elevatio* & *contemptio*, quando aliquid oratione contemptum efficiamus. *Idem*.

3 Tum reditus.] *Ἀποδο* appellatur. id est, *regressio*, cum à *digressione* apte redimus ad *propositum*. *Idem*.

4 *Sejunctio*.] *Συνjunctionem* appellat auctor ad Herennium, cum ostendimus quid nobis conveniat cum adversario, quid non conveniat: hic vero significare videtur *transitum*, ut cum ira dicimus, *Hoc absolutum est, sequitur illud dicendum*. *Idem*.

5 *Reditus ad propositum*.] Ut cum tractavimus aliquid quod esset utile causæ, & ab eo redimus ad præcipuum causæ cardinem. *Idem*.

6 *Et rogatio, atque huic finitima, &c.*] Nam *rogatio* est ut noscamus, *percunctatio*

ut alterum arguamus. sic Fab. cap. sequenti. *Idem*.

7 *Expositioque sententiæ*.] Ex oratore ad Brutum intelligere debemus hunc locum de subiectione, quando interrogamus, & postea ponimus sententiam nostram respondendo. *Idem*.

8 *Cum in oratione non contentione, &c.*] *Contentio* forma est orationis acris ad confirmandum aut refellendum. *sermo* autem locutio est vulgaris & remissa, & finitima quotidianæ phrasi. *Idem*.

9 *Tum correctio, &c.*] Duplex est *correctio*: quædam enim rem præcedit, quæ dicitur *προδρομια*: quædam sequitur, quæ dicitur *επιδρομια*. *Idem*.

10 *Relectio in alium*.] Antea *relectio* simpliciter fiebat, à se removendo: nunc vero fit etiam in alium transferendo. *Idem*.

11 *Morum ac vitæ imitatio*.] *Ἐθοποιία* & *μιμήσις*, quæ dupliciter fit, vel cum nos ipsi mores alicujus effingimus non inducta persona, vel cum personas inducimus. *Idem*.

X Erroris

ad animos conciliandos vel maxime, sæpe autem etiam ad commovendos: personarum *ficta inductio*, vel gravissimum lumen augendi: *descriptio*, ¹ *erroris inductio*, ad hilaritatem *impulsio*, *anteoccupatio*: tum duo illa quæ maxime movent, ² *similitudo*, & *exemplum*: ³ *digestio*, *interpellatio*, ⁴ *contentio*, *reticentia*, *commendatio*. ⁵ Vox quædam libera, atque etiam effrenator augendi causa: *iracundia*, *objurgatio*, *promissio*, *deprecatio*, *obsecratio*, ⁶ *declinatio*: brevis à proposito, non ut superior, illa *digressio*, ⁷ *purgatio*, *conciliatio*, *læsis*, *optatio*, atque *execratio*. His fere luminibus illustrant orationem sententiæ. ⁸ Orationis autem ipsius tanquam armorum est vel ad usum *comminatio* & quasi *petitio*, vel ad venustatem ipsa *tractatio*. Nam & *geminatio* verborum habet interdum vim, leporem aliàs: & ⁹ paululum immutatum verbum atque *flexum*: & ejusdem verbi crebra tum à primo *repetitio*, tum in extremum *conversio*, & in eadem verba impetus, & ¹⁰ *concurso*,

1 *Erroris inductio.*] Α' πο' λ' α' ν' ο' ι' s appellatur, quando ita varie rem tractamus aut obscuramus, ut iudicem in errorem impellamus: quemadmodum jactavit se Cicero in Cluentiana causa *offudisse tenebras oculis iudicum*. Idem.

2 *Similitudo & exemplum.*] Fabius tamen non putat esse *figuras*, ut pleræque alias quas enumerat Cicero: pertinent tamen *similitudo* & *exemplum* ad exornationem, ut docuit lib. 8. Idem.

3 *Digestio.*] Videtur intelligere *μετ' ε' λ' ο' μ' ο' ν'*, quæ *partitio* sic fit, ut aliud alii tribuentes dispertiamus. sic enim explicat in oratore ad Brutum. Idem.

4 *Contentio.*] Non potest hîc accipi *contentio* pro *oppositione vocum contrariarum*: alioqui *figura* esset *ditionis*, non *sententiæ*. est igitur *contentio*, *vehemens & acris oratio*, quæ interdum habet *δειροσιν*. Idem.

5 *Vox quædam libera.*] Vocatur *παρρησία*, id est, *licentia*, cum majore libertate & quasi *licentia loquendi* utimur. Idem.

6 *Declinatio.*] Ita dixit, ut differret à *digressione*, de qua locutus est. fit autem cum breviter & obiter aliquid præter propositum addimus. Idem.

7 *Purgatio.*] Ab Asconio secunda actione in Verrem appellatur *ἐπιθεσιπλοσις*, cum scilicet aliquid dicimus inclementius, & postea medemur. Esse potest etiam *apologia*, cum purgamus aliquid quod videatur iniquum auditori. Idem.

8 *Orationis autem.*] Significat *figuras orationis* duplicem habere usum, vel ut profint ad augendum & vim rebus adjiciendam, vel ut profint duntaxat ad ornamentum. Idem.

9 *Paululum immutatum verbum.*] Dicitur *παρονομασία*, à Latinis *agnominatio*, cum alludimus ad nomen positum, immutatione quadam. Idem.

10 *Concurso.*] Potest intelligere *complexionem*, quam appellant *συμεταλλωσις*, quæ fit per *repetitionem* & *conversionem*. Idem.

curso, & adjunctio, & ¹ progressio: & ejusdem verbi crebrius positi quædam distinctio, & revocatio verbi: & illa quæ similiter desinunt, aut quæ cadunt similiter, ² aut quæ paribus paria referuntur, aut quæ sunt inter se similia. Est etiam gradatio quædam, & ³ conversio, & verborum concinna transgressio, & contrarium, & dissolutum, & ⁴ declinatio, & reprehensio, & exclamatio, & ⁵ imminutio, & quod in multis casibus ponitur, & quod de singulis rebus propositis ductum refertur ad singula, & ad propositum subjecta ratio, ⁶ & item in distributis supposita ratio, & permissio, & rursus ⁷ alia dubitatio, & improvisum quiddam, & ⁸ dinumeratio, & alia correctio, & ⁹ disputatio, & quod ¹⁰ continuatum, & ¹¹ interruptum, & imago, & sibi ipsi responsio, & ¹² immutatio,

1 Progressio.] Quando diutius progredimur, repetendo eadem verba. possent tamen hæc dux dictiones habere declarationem verborum superiorum, ut de complexione intelligerentur. Idem.

2 Aut quæ paribus.] Appellat in oratione ad Brutum, contrariis relecta contraria, quo pacto hic accipere videtur. nam quia interdum conferuntur quædam non contraria, adjecit, aut quæ sunt inter se similia. Idem.

3 Conversio.] Conversio fit cum verba retrorsum immutantur. appellatur ἀντιμετέθεσθαι: ut, eripis ut perdas, perdis ut eripias. Idem.

4 Declinatio.] Declinatio fit, quando verbum idem varie mutatum & flexum eadem in periodo usurpatur. Idem.

5 Imminutio.] De ea intelligi debet, quæ fit verbo. nam alia est quæ fit re, ut dixit in cap. de amplificatione. Idem.

6 Et item in distributis.] Figura hæc vocatur ἀνασπασθῆναι. id est, redditio, quando duo vel tria proponuntur, & singulis ratio sua subicitur. Idem.

7 Alia dubitatio.] Nam quædam dubitatio est quæ posita est in re, de qua antea dixit: quædam vero pendet à specie orationis. Idem.

8 Dinumeratio.] Cum multa enumeramus quæ uno verbo dicere possumus. posset etiam esse ἀναθροισμὸς, quia multa congerit & dinumerat, quæ pertinent ad rem unam. Idem.

9 Disputatio.] Puto esse eam figuram quam appellant dialogismum, cum scilicet nobiscum disputamus, & quid agendum sit nobiscum dubitamus. posset etiam intelligi ratiocinatio, quæ uniuscujusque dicti rationem reddit. Idem.

10 Continuatum.] Cornificius appellare videtur continuationem, quando frequentis continenter verbis sententia explicatur. Idem.

11 Interruptum.] Species est paralipsis, ut apparet ex Bruto, cum scribit, aut cum aliquid prætereunt, cur id faciamus ostendimus. aliqui tamen accipiunt hoc loco eclipsin. Idem.

12 Et immutatio.] Hunc locum sic explicat Fabius, Et mutatio, quæ si ea est quam Rutilius ἀλλοίωσι vocat, dissimilitudinem ostendit hominum, rerum, factorumque: si latius fiat, figura non est: si angustius, in antitheton cadet. Si vero hæc appellatio significat hypallagen, de ea dictum est. Idem.

1 Disjun-

& ¹ *disjunctio*, & *ordo*, ² & *relatio*, & *digressio*, & ³ *circumscriptio*. Hæc enim sunt fere, atque horum similia, vel plura etiam esse possunt, quæ sententiis orationem verborumque conformationibus illuminent. Eadem sunt in oratore plurima, non omnia tamen, & paulo magis distincta: quia post orationis & sententiarum figuras, tertium quendam subjecit locum ad alias (ut ipse ait) quasi virtutes dicendi pertinentem: ET reliqua ex collocatione verborum quæ sumuntur quasi lumina, magnum afferunt ornatum orationi. ⁴ Sunt enim similia illis quæ in amplo ornatu scenæ aut fori appellantur *insignia*, non quod sola ornent, sed quod excellent. Eadem ratio est horum quæ sunt *orationis lumina*, & quodammodo *insignia*: cum aut duplicantur iteranturque verba, aut breviter commutata ponuntur: aut ab eodem verbo ducitur sæpius oratio: aut in idem conjicitur, aut in utrumque, ⁵ aut adjungitur idem iteratum, aut ⁶ idem ad extremum refertur: aut continenter unum verbum ⁷ non in eadem sententia ponitur: aut cum similiter vel cadunt verba, vel definiunt: ⁸ aut multis modis contrariis relata contraria: aut cum gradatim sursum versus reditur: aut cum demptis conjunctionibus dissolute plura dicuntur: aut cum aliquid prætereuntes, cur id faciamus ostendimus: aut cum corrigimus nosmetipsos, quasi reprehendentes: aut si est aliqua

exclamatio

1 *Disjunctio.*] Quæ differt à *dissolutio*, nato *dissolutum* est in *disjunctio* *vocum*, hæc vero figura in *disjunctio* *commatum* & *membrorum*. Idem.

2 *Et relatio.*] *Fabius* fatetur se non intelligere quid *Cicero* velit accipi per *relationem*. Forte vero, inquit, intelligit *hypallagen*, aut *epanodum*, aut *antimetabolen*. Idem.

3 *Circumscriptio.*] *Circumscriptionem* *Fabius* interpretatur *comprehensam breviter sententiam vel finitionem*. Idem.

4 *Sunt enim similia, &c.*] *Similitudo* ducta est à muneribus quæ populo dabantur ab ædificibus. nam in illis ludis

theatro addebantur statua & signa ad ornamentum. Idem.

5 *Aut adjungitur idem iteratum.*] *Πλοκῆ* significatur, quæ habet ejusdem verbi iterationem cum quadam interpositione. Idem.

6 *Idem ad extremum refertur.*] Est *epanadiplosis*, cum idem verbum est in initio & in fine. Idem.

7 *Non in eadem sententia.*] Species est hæc *repetitionis*, sed differt à superiore, quia illa fiebat in eadem sententia, hæc in *diversis*. Idem.

8 *Aut multis modis.*] Nam quatuor aut quinque modis fiunt, ut postea docebit *Fabius*. Idem.

exclamatio vel admirationis vel conquestionis : aut cum ejuſdem nominis caſus ſæpius commutantur. Sententiarum ornamenta majora ſunt : quibus quia frequentiffime Demotheſenes utitur, ſunt qui putent idcirco ejus eloquentiam maxime eſſe laudabilem. Enimvero nullus fere ab eo locus ſine quadam confirmatione ſententiæ edicitur : nec aliud quicquam eſt dicere, niſi omnes aut certe pleraſque aliqua ſpecie illuminare ſententias. Quas cum tu optime Brute, teneas, quid attinet nominibus uti, aut exemplis? tantummodo notetur locus. Sic igitur dicet ille quem expetimus, ut verſet ſæpe multis modis eandem & unam rem, & hæreat in eadem commoreturque ſententia. Sæpe etiam ut extenuet aliquid : ſæpe ut irrideat : ut declinet à propoſito, deſectatque ſententiam : ut proponat quid dicturus ſit : ut cum tranſegerit, jam aliquid definiat : ut ſe ipſe revocet : ut quod dixit, iteret : ut argumentum ratione concludat : ut interrogando urgeat : ut rurfus quaſi ad interrogata ſibi ipſe reſpondeat : ut contra ac dicat, accipi & ſentiri velit : ut ad dubitet quid potius, aut quo modo dicat : ut dividat in partes : ut aliquid relinquat, ac negligat : ut ante præmuniat : ut in eo ipſo in quo reprehendatur, culpam in adverſarium conferat : ut ſæpe cum iis qui audiunt, nonnunquam etiam cum adverſario quaſi deliberet : ut hominum mores ſermoneſque deſcribat : ut muta quædam loquentia inducat : ut ab eo quod agitur, avertat animos : ut ſæpe in hilaritatem riſumve convertat : ut ante occupet quod videat opponi : ut comparet ſimilitudines : ut utatur exemplis : ut aliud alii tribuens diſpertiat : ut interpellatorem coërceat : ² ut aliquid reticere ſe dicat : ut denuntiet quid caveat : ut liberius quid audeat : ut irafcat etiam : ut objurget aliquando : ut deprecetur :

¹ *Jam aliquid definiat.*] Quidam hîc intelligunt *δοξολογία* quendam, cum aliquid propoſuimus quod poſtea definitione explicamus. poſſet tamen intelligi *ſententia*, qua de loco jam à nobis

tractato quid ſentiamus, breviter explicamus. *Idem.*

² *Ut aliquid ſe reticere dicat.*] Videtur tamen ſignificari *reticentia*, quam appellant *apophoreſin*. *Idem.*

I U

cetur: ¹ ut supplicet: ² ut medeatur: ut à proposito declinet aliquantulum: ut optet: ut excretur: ut fiat iis apud quos dicet, familiaris: atque alias etiam dicendi quasi virtutes sequatur: brevitatem, si res petet: sæpe etiam rem dicendo subjiciet oculis, sæpe supra feret quam fieri possit: significatio sæpe erit major quam oratio: sæpe hilaritas, sæpe vitæ naturarumque imitatio. Hoc in genere (nam quasi silvam vides) omnis eluceat oportet eloquentiæ magnitudo.

¹ *Ut supplicet.*] Plus est supplicare quam deprecari. fit autem ab oratore cum *supplex* obtestatur iudices & obsecrat. *Idem.*

² *Ut medeatur.*] Intelligunt multi *επιθεωρεω* & *δοσι*, sed videtur potius significari *apologia*, qua aliquid purgamus: ideoque antea Cicero *purgationem* appellabat. *Idem.*

C A P. I I.

De figuris sententiarum.

ERgo cui latius complecti conformationes verborum ac ² sententiarum placuerit, habet quod sequatur: nec affirmare ausim quicquam esse melius, sed hæc ad propositi mei rationem legat. Nam mihi de his sententiarum figuris dicere in animo est, quæ ab illo simplici modo indicandi recedunt: quod idem multis doctissimis viris video placuisse. Omnia tamen illa etiam quæ sunt alterius modi lumina, adeo sunt virtutes orationis, ut sine his nulla intelligi vere possit oratio. ¹ Nam quo modo iudex doceri potest, si desit illustris *explanatio*, *propositio*, *promissio*, *finitio*, *sejunctio*, *expositio sententia suæ*, *rationis apta conclusio*, *præmunitio*, *similitudo*, *exemplum*, *digestio*, *distributio*, *interpellatio*, *interpellantis*

¹ Si quis sententiam *Ciceronis* velit sequi, non magnopere refragabitur *Fabius*: existimat tamen esse figuram, cum variatur simplex enunciandi & indicandi ratio. Turneb.

¹ Nam quomodo.] A tribus officiis oratoris ostendit orationem maxime

ornari illis luminibus, quæ à *Cicerone* ponuntur inter *figuras*, esse tamen *figuras* negat. quanquam inter *Ciceronem* & *Fabium* magis de vocabulo pugna est, quam de re, alter enim *vocabulum* fundit, alter contrahit. *Idem.*